

استراتيجية اسرائيل

מקורות כוחה של ישראל

סבורני, כי ישראל שואבת את כוחה מארבעה מקורות עיקריים:

- תמיכתם הישירה של רוב יהודי העולם בישראל, באמצעות הארגון הציוני העולמי;
- השפעת התפוצות היהודיות על מרכזי הכובד המדיניים בעולם — זוהי התמיכה היהודית הבלתי-ישירה בישראל;
- מיקומה הגיאוגרפי של ישראל;
- ההשפעה של כל הגורמים הללו על מעמדה הבין-לאומי של ישראל.

התמיכה החזיתית של יהדות העולם

באשר למקור-הכוח הראשון — דהיינו, תמיכת רוב יהודי העולם בישראל באמצעות הארגון הציוני — יש להעיר כי אין פרושו של דבר שרוב יהודי העולם, או אפילו רוב היהודים התומכים בישראל, הם ציונים; שכן לציונות אמצעים המאפשרים לה ללחוץ על יהודים ועל לא יהודים למען ישראל. היא הקו המפריד בין יהדות וציונות דק כאשר היא — הרי בכל אופן אין זה לטובת הערבים לקיים הבחנה בין שתיים אלו. עובדת היסוד הראשונה היא כי מקור כוחה של ישראל נעוץ ביהדות, התומכת בישראל תמיכה חומרית ישירה באמצעות המגביות השנתיות. אלו הם מעין מסים סדירים, אותם משלמים היהודים ברחבי העולם למוסדות הציוניים השונים, כמעשם של נתיני מדינות המעלים מסים לממשלות שבצלן הם חיים. תמיכה כספית מתמדת זו לציונות — אשר החלה עוד לפני שהתכנס בשנת 1897 הקונגרס הציוני הראשון — גדלה מדי שנה בשנה. אין להעלות על הדעת, כי יחול שינוי יסודי כלשהו במצב-דברים זה.

השפעת התפוצות היהודיות

אם התמיכה היהודית החומרית הישירה הזו בישראל היא עמוד-התוך הראשון בכוחה של ישראל, הרי עמוד-התוך השני הוא התמיכה היהודית הבלתי-ישירה בישראל, עלי-ידי כל אמצעי ההשפעה והלחץ של התפוצות היהודיות בארצות השונות על סביבתן. מידת היעילות של השפעה ולחץ אלו משתנה, בהתאם לגודלן השונה של התפוצות היהודיות הנוגעות בדבר — כשם שהיא משתנה בהתאם למצבה החברתי ולמצבה האלקטוראלי-המדיני (כלומר, כוח-בוחר — ח.ש.) של אותה תפוצה. אולם להשפעת התפוצות היהודיות על סביבתן הזרה — ובמיוחד בארצות-המערב — שורשים עמוקים יותר מאשר המעמד החברתי והאלקטוראלי-מדיני גרידא המיוחד אותם.

שני הגורמים שלהלן הם אולי הבולטים מבין שורשים אלה: א) ההשפעה של המחשבה היהודית היוצרת ושל סגולת-החידוש היהודית כתחומי האמנות השונים על המחשבה האי-

האסטרטגיה של ישראל בעיני הערבים

הרצאתו של ד"ר ו. אל-חאלדי
שנת-פרסמה בעתון הלבנוני
„אל-אנואר“, 21.5.63

יְסוּדוֹת כּוּחַהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל

השפעת יסודות הכוח הללו מותנית בסופר-של-דבר ביכולת ההנהגה הישראלית לנצלם — דובר זה מותנה, כמובן, בכוח אשר ההנהגה הישראלית מסוגלת להקימו בתוך ישראל. מהו, איפוא, כוח זה? ומהו כוחה של ישראל בתוך ישראל — אם בכלל אפשר להבחין בין כוחה בתוך גבולותיה ובין המקורות הראשיים הנ"ל שמחוץ לגבולותיה?

הערבים נטלטלו, ועדיין הם מטלטלים (בהרבה מקומות וארצות), בין ניפוח כוחה של ישראל לבין המעטתו. לכך שתי סיבות: (א) אויבם הראשון של הערבים — הלא היא הבורות; (ב) פעולות ההטעיה של ישראל.

אשר לבורות — גורם זה אינו זקוק להבהרה נוספת; ואשר לפעולות ההטעיה הישראליות — הרי המפתחות להבנתה ברורים: השארת הערבים בבורותם.

יחס הכוחות

כיום, לאחר שחלפו חמש-עשרה שנה מהשואה (כלומר — מפלת פלסטין), מוסיפים אנו להיות בורים בעובדות היסוד של שנת 1948. אָמנם, אנו מכירים את קויה הכלליים של הבגידה הגדולה. אולם מה התרחש אז, למעשה, בשדה המערכה? מה היה המצב בשעה שצבאות ערב לחמו בצבא ישראל? האם ניצח צבא ישראל בגלל עליונותו בתחום חומרי מסוים (בנוסף, כמובן, לבוגדות הערבית)? האם נפל הנצחון בחלקה של קבוצה חלשה, מעוטת-מספר, בגלל סיבות שבין תמותה אינו מסוגל לרדת לעומקו, כפי שטוענים הציונים בעצמם? התשובה על שאלה זו קשורה קשר אמיץ בסוגית האסטרטגיה של ישראל ואפשרויותיה.

העקרון הפשוט ביותר להערכת מלחמות הוא — "כמה".

רופית גרמה לכך שבתת-הכרתו חש האירופי הכרת-תודה רוח-נית (ליהודי, ב) הרגשת האשמה של האירופי כלפי היהודי — זהו רגש הנמשך (לתוך העבר) דרך ימיהבינים ועד לרג-דיה של "האדון המשיח"; רגש, שהציונות מטפחת אותו בידועין ומנצלת אותו. אין כל ספק, כי הזועות הנאציות איפשרו לציונות ללחוץ על המצפון האירופי מבחינה זו, וללחוץ זה היתה השפעה ישירה בהקמת מדינת ישראל.

מיקומה הגיאוגרפי של ישראל

מקור נוסף לכוחה של ישראל קשור במיקומה הגיאוגרפי. מיקום זה מהווה מניע למדינות בעלות אינטרסים במזרח-התיכון להשתמש בישראל להגנת האינטרסים שלהן ולהגשמת מטרתיהן — זאת אף מבלי להביא בחשבון את לחצן של התפוצות היהודיות בבירותיהן של המדינות הללו עצמן. מיקומה הגיאוגרפי של ישראל מהווה איפוא מקור-כוח עצמאי, הקיים בפני עצמו, והמקנה לישראל סיוע ותמיכה בתוקף הימצאותה בלב המדינות הערביות.

המעמד הבינלאומי

המקור הרביעי לכוחה של ישראל הוא התוצאה של שלושת המקורות הנ"ל: דהיינו, התמיכה אשר ישראל יכולה להשיג גם מן המדינות שאין תפוצות יהודיות יושבות בהן, ואפילו ממדינות שאין להן לחלוטין אינטרסים במזרח-התיכון — הלא הן מדינות התומכות בישראל מתוך ציות לפקודות ולרצונות של ואשינגטון, לונדון או פריס, וכדי להפיק רצון מלפניהן. טבעי הוא כי כאן משחקת תפקיד גם הדיפלומטיה הישרא-לית; ברם, יש להבחין בין השגיה של ישראל כתוצאה ממאמציה שלה ובין התקדמותה בדרך שהיא מוצאת אותה סלולה לפניה, אף טרם היכתה בה אפילו מכת-מכוש אחת...

הערת המערכת

בעל-ההרצאה נכשל בכמה "שכיחות" רציניות. ראשית כל, בעת פלישת צבאות הערבים היה חימושן של חטיבות צה"ל המוקם דל, ובחלקו אף מאולתר, ביחוד באשר לנשק-מסייע, אך חלקית אפילו ברובים. מספרן של החטיבות, בשבועות-הפלישה הראשונים, היה לפי חשבון מכסימלי — עשר (טרם קמו "עודד" ו"שמונה" — ואף "שבע" היתה רק בעיברה). לא היו שום ארטילריה — שום יחידות-טנקים — ואף לא משוריינים תקינים, ומה גם משוריינים חמושי-תותח — ולא היו כלל מטוסי-קרב או הפצצה.

לעומת זאת:

הלגיון הערבי הפעיל 3 חטיבות, בחלקן ממוכנות, בצרף יחידות בעצמה-כוללת של כחטיבה; ועמן 72 משוריינים-כבדים נושאי-תותח, 52 משוריינים-קלים, 24 תותחי 25-ליטראות, 38 תותחים נ"ט 6-ליטראות וכן הוביצרים 3 אינץ' בתוך הגדודים. חצרים שלחה בתחילה כ-2 חטיבות-רגלים (ובהן עשרות רבות של רכב-זחל-משוריין קל — "נושא-ברן"), גדוד שריוניות נגד טנקים-קלים, 24 תותחי 25-ליטראות, יחידות נוספות בעצמת חטיבה, טייסת מטוסי-קרב "ספיטפיר" ועוד מטוסי-הפצצה. טוריה התקפה בחטיבת-רגלים, גדוד משוריינים נושאי-תותח, פלוגת טנקים שלמה, גדוד תותחים 75 מ"מ וטייסת מטוסי-"האראורד". עיראק העבירה לארץ חטיבה, בצרף גדוד ממונע וגדוד משוריינים נושאי-תותח, וכן שני גדודי ארטילריה. ומענין: בעל הסקירה שהרצה בבירות שבלבנון, שכה כליל את חלקו של צבא-לבנון בקרבות מאיינוי 1948 — צבא אשר מנה אז 4 גדודי "ציירי לבנון", גדוד שריוניות וגדוד ארטילריה.

ועוד זאת:

הוא מנה את אנשי חיל-המשמר הישראלי — אך "שכח" את "צבא-ההצלה" של קאוקג'י; כוח שעצמתו כחטיבה, ובו כשתי סוללות תותחי 75 מ"מ, וכן משוריינים.

נבדלו מחטיבות הרגלים בכך שהורכבו מקבוצות צות נוער מעולה, בגיל 18–25 ושהיו נייזות יותר.

- לעשר החטיבות הללו נוספו החטיבה השביעית והחטיבה השמינית — שתיהן ממוכנות.
- לכך נוספו תושבי הישובים אשר היו כפופים למרות צבאית, והשתייכו לכוח עצמאי שהיה נפרד מן החטיבות ונקרא חי"מ, דהיינו במלים העבריות, "חיל-מצב" — כוח-מגן שכלל 32 אלף איש.

ערב: הצבאות הערביים שנכנסו לפלסטין ב-15.5.1948 כללו:

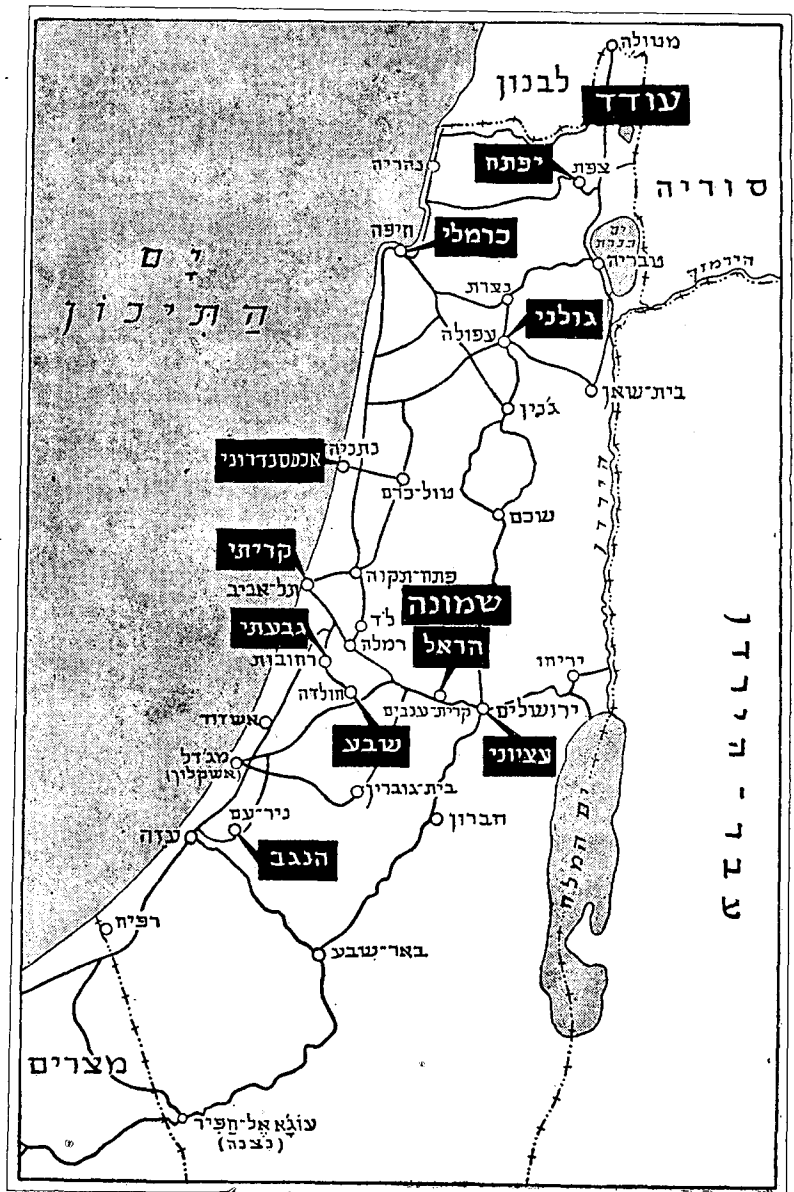
- ירדן — שתי חטיבות-רגלים.
- עיראק — חטיבה מוגברת, כלומר: חטיבת-רגלים, תותח-הרים מן הדיביזיה-ההררית-השנייה וגדוד שריוניות (כ-30 שריוניות).
- מצרים — שתי חטיבות-רגלים.
- סוריה — החטיבה-הראשונה ועוד 6 טנקים "רינו", מעודפי מלחמת-העולם הראשונה, אשר שניים מהם התקלקלו באמצע הדרך והשלישי נפל לכנרת.

סה"כ הכוחות הערביים התוקפים היה, איפוא, 6 חטיבות שעמדו מול הכוחות היהודיים. כל מי שידוע כי גודל הכוח-התוקף חייב להיות ביחס של 2 ל-1 לפחות — במקום 1 ל-3, כפי שהיה המצב בין הערבים והיהודים — יבין כי היסודות החומריים של הנצחון כשלעצמו לא היו קיימים. למרות זאת, זרעו הכוחות הערביים המעטים בעתה בלבנות הציונים והצליחו להוכיח את מציאותם יותר מפעם — אף אם לא הגשימו את הנצחון המבוקש.

★

הוא הדין לגבי שנת 1956. היחס המספרי בסיני היה לטובת ישראל — וזאת נוסף, כמוכן, לקנור ניה בין ישראל, צרפת ובריטניה. הכוח המצרי בסיני, למשל, היה מורכב משתי חטיבות בלבד: האחת ברפיח, בה נכלל הגדוד הפלסטינאי והשנייה באבו-עגילה. זאת — שעה שישאל תקפה בתשע חטיבות, דהיינו יחס של 4 ל-1. החטיבות הישראליות המת-קיפות, היו חטיבות 1, 4, 9, 11, 12, 17 (חי"ר); חטיבות 7, 27 (שריון) וחטיבה 22 (צנחנים).

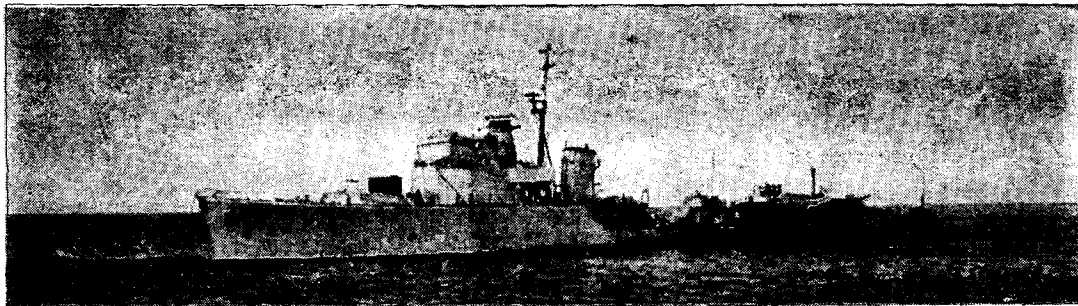
ידוע, כמוכן, כי המערכה הימית שבה השתתפה המשחתת "איברהים אל-אואל" נערכה נגד יחידות של הצי הצרפתי ולא נגד הימיה הישראלית. כפי שטענה ישראל בשעתו. כן השתתף הצי הצרפתי, ובמיוחד הסירות "גורג' ליג", בהר-עשת רפיח בזמן המתקפה הישראלית על העיירה. יתר על כן, על חיל-האוויר הצרפתי הוטל לתספק את כוח הצנחנים הישראלי אשר צנח במעבר המיתלה, בקרבת סואץ. כל זאת — בנוסף להפצצה האווירית הצרפתית-בריטית המרוכזת על שדות-התעופה של מצרים ומחנותיה הצבאיים, 36 שעות לאחר התחלת המתקפה הישראלית. ידוע, כי כוחות-היבשה הברי-טיים בלוב התקדמו בכיוון לגבול המערבי של מצרים וכי

הכוחות הישראליים במלחמת 1948

היה גודלם של הכוחות שהשתתפו במלחמת 1948? ישראל — כיום ידוע לנו, כי בעת הקמתה היו לישראל שתי-עשרה חטיבות:

- שלוש מהן בערים הראשיות — חטיבת "כרמלי" בחיפה, חטיבת "קרית" בתל-אביב וחטיבת "עצינוני" בירושלים.
- ארבע מהן הוצבו באזורי-המרכז הכפריים — חטיבת "גבעתי" בלוד ורמלה, חטיבת "גולני" בעפולה, חטיבת "אלכסנדרוני" בטול-כרם וחטיבת "עודד" בגליל-העליון. שבע החטיבות הללו היו חטיבות רגלים, שהיו קשורות לאזורים בהם הן חנו.
- נוסף לכך היו לפלמ"ח 3 חטיבות — חטיבת "יפתח" (שביצעה את רוב מבצעי בגליל); חטיבת "הראל" (שאיזור הפעולה שלה היה לרוב בסביבות מערב-ירושלים) וחטיבת "הנגב" (שאיזור פעולתה היה בדרום). שלוש החטיבות הללו

איברהים אל-אואל
נגררת לנמל חיפה

ראתה כי הגיע הזמן לבודד את מצרים בשנית. שוב העבירה את כוחות המחץ שלה דרומה — בחשפה את החזיתות הער-ביות האחרות — וריכוזה את הכוחות הללו במתקפה כללית על הכוחות המצריים, בהתאם לתכנית מבצע „עין“. ישראל ציפתה כי הצבאות הערביים לא ינקפו אצבע, ואמנם צדקה בכך; וכך יכלה להכריח את מצרים (אשר במצבה הפנימי חלו אי-סדרים באותה עת עקב רצח ראש ממשלתה אנ-נקראשי) לבקש שביתת-נשק.

כיבוש עקבה**** — הכוחות הירדניים נכנסו קודם לכן לדרום הנגב, וכבשו את מעברי עקבה מכיוון פלסטין. אולם ישראל ראתה בעקבה את מוצאה החיוני לאפריקה ולאסיה, וכיון שכבר בודדה את מצרים ואת „צבא-ההצלה“, מדוע לא תבודד גם את ירדן (אף כי לא היה למעשה הכרח להעמיס על עצמה את הטורח לבודד את ירדן). ירדן נסוגה מעקבה ופתחה בדיוני שביתת-נשק עם היהודים, כשהיא מקוה כי עמדתה „המתקבלת על הדעת“ בענין עקבה יצרה רושם טוב אצל בן-גוריון.

ההסדר עם ירדן בענין המשולש — אך מה לנו ולזה? החשוב הוא כי ברגע זה כבר החליטה עיראק על נסיגה מן האיזור אשר בו חנו כוחותיה — צפונה ומערבה לשכם — ללא משא-ומתן עם ישראל לשביתת-נשק. בן-גוריון ידע זאת שעה שירדן נפגשה עם ישראל סביב שולחן המו"מ על שביתת-הנשק. הוא ידע כי רק רבת-עמון נשארה בשדה-הקרב — דהיינו, שפעולת ההפרדה הגיעה לדרגת-גיבוש מוחלטת; ואז הושג ההסכם: עיראק נסוגה; ישראל הסכימה לכניסת ירדן לאיזור העיראקי תמורת ויתורה של ירדן לישראל על „המשור-לש-הקטן“ ששטחו 450 קמ"ר והמיושב על-ידי ציבורי ערבים מהמכובדים והאמיצים ביותר — הלא הם תושבי הסביבות הללו אשר פשעם היה שהם נשארו במקום עד הסוף, ומנת חלקם היתה שהם הפכו נתיניה של ישראל.

ניצול המסיבות הבין-לאומיות במלחמת 1956

אם מלחמת 1948 היתה דוגמה דרמאטית להצלחת ישראל בבידוד המדינות הערביות מדינה מדינה, הרי מלחמת 1956 היא דוגמה דרמאטית להצלחת ישראל בניצול מסיבות בין-לאומיות לטובתה. כל אחת משתי המלחמות מוכיחה באופן ברור, כי —

(א) ישראל קושרת את הפעולה הצבאית בפעולה לא-צבאית;

* הכונה למבצע „חירם“.

** כנראה בא „חוסין“ בטעות במקום „עבדאללה“ — והכונה בודאי לחסיבות ה„לגיון“.

*** מבצע „חורב“.

**** מבצע „עובדה“.

צרפת העניקה לישראל, לפני התקפתה על סיני, טילים מונחים נ"ט מסוג S.S.-10. היתה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה של המלחמות שהשתמשו בטילים אלה במלחמה ממשית. אכן, יש בקורותיהן של מלחמות 1948 ו-1956 לספק חומר להרהורים על הדרך שבה משתמשת ישראל במקורות כוחה ועל הדוקטרינה האסטרטגית שלה — מבחינת התיאוריה וה-ביצוע.

שיטת „ההפרדה“ [ובמלחמת 1948]

כל הבוחן במדוקדק את מאורעות שנת 1948 מבחין בחוט-מקשר אחד בין כל המבצעים הצבאיים של הישראלים. קו משותף זה הגו „שיטת ההפרדה“ („אסתפראד“) — וזהו רעיון שישראל ישמה אותו פעם בחזית זו בפעם בחזית אחרת, עד אשר השיגה את חפצה.

כידוע, המבצעים הצבאיים הישראלים החשובים ביותר בשנת 1948 היו אותם מבצעים שהסתיימו בכיבוש הנגב והגליל, עקבה וה„משולש-הקטן“.

מבצע „יואב“ — ישראל ערכה את מתקפתה הכללית בחזית המצרית בהתאם לתכנית מבצע „יואב“ ב־15 באוקטובר והטילה למתקפה זו — אשר קבעה את גורל הנגב — את כל כוחות-המחץ שלה. לאחר שחשפה את החזיתות הערביות האחרות. המתקפה נמשכה מה־15 עד ה־22 באוקטובר, כלומר 8 ימים ולילות נדרשו לישראל עד שגילתה את נקודת-התורפה בקווים המצריים והצליחה לחדור דרכה. הכוחות הערביים האחרים לא נקפו אצבע תוך כדי המתקפה הישרא-לית על החזית המצרית — וזהו בדיוק הדבר לו ציפתה המפ-קדה הישראלית. על הנחה זו התבסס מבצע „יואב“ לשבירת החזית המצרית. אכן, המפקדה הישראלית צדקה בצפותה לאפשרות ההפרדה (כלומר, בידודה) של החזית המצרית.

כיבוש הגליל* — לאחר שהלמה בדרום, העבירה ישראל את כוחות-המחץ שלה לצפון, מקום בו ביצעה את המבצע שמטרתו היתה טיהור הגליל מיסודות כוחות „צבא-ההצלה“. המתקפה הישראלית הכללית על קאוקגי החלה ב־28 באוקטובר ונס-תיימה ב־29 בו. לאחר שנמשכה 60 שעות. ישראל ציפתה — לאחר שנטלה את יכולת הפעולה מן החזית המצרית — ומשתי החסיבות של חוסין** — כי החזיתות הערביות האחרות לא תתעוררנה לפעולה במשך מתקפתה על קאוקגי. ישראל צדקה בהנחתה זו ועלה בידה לבודד את קאוקגי ולכבוש את הגליל בשלמותו.

מבצע „עין“*** — אותו זמן פתחה מצרים בהכנות להתקפת-נגד, למרות שמחצית כוחותיה היתה נצורה בפלוג'ה. ישראל

כלומר שישאל, אף אם שבעת-רצון היא מן הגבולות הנוכחיים, סבורה כי השמירה על הגבולות הללו תושג על-ידי חזרת רצונה, כאשר הדבר אפשרי, לאזורים שמעבר לגבול. מכאן הניגודים בין האידיאולוגיה לבין המחשבה-הסבירה. אם נניח, כי ההגיון הצבאי מכתוב לישראל את ההכרח להשיג תלט על האזורים הסמוכים מעבר לגבולותיה, הרי אין מנוס מכך שהאידיאולוגיה הציונית, (הבנויה על ריכוז מספר מכסי-מלי של יהודי העולם בפלסטינה) תמצא בתפיסה צבאית זו אמצעי פיתוי שימשוך אותה לנסיגות התפשטות, גם אם לא היתה (הציונות) גורם-מפתח לקביעת ההגיון הצבאי.

המחשבה האופרטיבית

העברת המלחמה לטריטוריה ערבית

אין ספק, שישאל סבורה כי כאשר הערבים מאוחדים במטרה אחת, במסגרת האיחוד (וחדה) או מחוצה לו, הרי מטרה זו היא החזרת זכויות הערבים בפלסטין במלואן. הערבים קבעו מטרה זו, בתוך האיחוד או מחוצה לו, בראש רשימת הקדרי מות — בכל הרצינות והאחריות הנובעים מדבר זה. ישראל סבורה, ללא ספק, כי במצב-דברים זה היא תעמוד בפני שתי אפשרויות: או מלחמה בגבולותיה; או העברת המלחמה לאזור ערבי — בהתאם להתפתחות הדברים שהיא חווה — והרחקת המלחמה מגבולותיה.

אפשר לחזות מראש, כי ישראל תבחר באפשרות השניה, כלומר העברת המלחמה לטריטוריה הערבית. זאת — בגלל שטחה המצומצם של ישראל וחוסר האפשרות לקיים נסיגה אסטרטגית כלשהי בתוכה; נוסף על כך, היוזמה תתן בידיה את יתרון ההפתעה, את קביעת המקום והזמן, את ניצול ההזדמנות הבין-לאומית המתאימה — וכן את אפשרות ההטעה על-ידי רמיזה על כונות אחרות.

מטרת המתקפה הישראלית וכיוונה

אם תחליט ישראל להעביר את המערכה לטריטוריה ערבית, מהו הכיוון שיימצא במרכז-הכובד של המתקפה? אין זה הגיוני כי ישראל תהלוך בכוחות שיום בל הכיוונים ובכל אחת מן החזיתות. מהי, איפוא, החזית שאליה תטיל ישראל את החלק-הארי של כוחה? אנו יכולים לשער כי בעיה זו מעסיקה את הפיקוד הישראלי עצמו וליה; וכן יכולים אנו לשער כי יש לפיקוד הישראלי יותר מדעה אחת בנושא זה. כידוע מתכונת פעולת-המלחמה המסורתית להשגת, בסופו של דבר, של שתי מטרות עיקריות: כיבוש אדמת האויב; שבירת כוחות האויב.

לאחר מלחמת-העולם השניה הופיעה אפשרות שלישית — והיא בינאום (תדויל) אדמת האויב, או חלק מאדמתו — לאחר הבסת כוחותיו או כיבוש הטריטוריה שלו — וסילוק הצביון הלאומי של האויב מאזור מסוים של אדמתו. למעשה, הבינאום כמוהו ככיבוש בעקיפין.

באיזה כיוון תתקוף, איפוא, ישראל? או, במלים אחרות, מה הם הכיוונים שישאל שוקלת את האפשרות להכות בהם — ומה הוא החישוב בבחירת כל כיוון? מצויות שלוש אפשרויות עיקריות:

(ב) ישראל מדייקת בביצוע המבצע הצבאי עצמו, להבטחת יסודות-ההצלחה הממשיים בשדה-המערכה. שני הגורמים הללו מהווים למעשה את שני הצדדים העיקריים של אסטרטגיה-רבת שנקטה בה ישראל בעבר כלפי העולם הערבי. ביטא אותם באופן הטוב ביותר הגנרל הישראלי יגאל ידין, מפקד המבצעים הצבאיים בשנת 1948, באמרו: „מטרת האסטרטגיה היא הכרעת המערכה לפני תחילתה, או לפחות יצירת תנאים שיש בהם כדי להבטיח שאם המערכה תפרוץ — תהינה התוצאות קבועות מראש“. כן אמר, כי האסטרטגיה נוקטת לעתים באמצעים מדיניים ליצירת מסיבות המסייעות להכרעת המצב מבחינה טקטית. אמצעים אלה — עם הצלח-תם — חוסכים הרבה זמן ודם.

הדוקטרינה האסטרטגית של ישראל

מה היא תקות ישראל להגשים אסטרטגיה זאת בעתיד — וכיצד ייעשה הדבר? על שאלה זו אי-אפשר לענות אלא אם כן ננסה ל„הכנס לנעליהם“ (לפי הביטוי האנגלי) של המפקדים הישראליים עצמם, לחשוב כפי שהם חושבים ולהרגיש כפי שהם מרגישים. כמובן, אין זה דבר קל — כשם שאין נסיון כזה יכול לחרוג מגדר הערכה-גרדא, בגלל חוסר האפשרות לאמת את השערותינו.

ובכן, מהי הדרך לחדור לאורח-החשיבה הנוכחי של ישראל? נקודת-המוצא לכך היא לקבוע האם קיים — או אינו קיים — הגיון, או מחשבה סבירה, באורח-החשיבה. אם נניח כי מחשבה סבירה אינה קיימת — הרי מותר לנו אזי לצפות לכל דבר, בכל רגע וללא הגבלה.

הזיקה בין הציונות והמחשבה הצבאית

אם נניח כי קיימת אצלם מחשבה — הרי עלינו לקשור את המחשבה הזאת באידיאולוגיה הציונית ולקבוע מהי השפעת האידיאולוגיה והציונות על האסטרטגיה, ומהי הזיקה ההדדית ביניהן. זוהי בעצם אותה הבעיה התיאורטית גופה, שבפניה עומדים תמיד רוסים בנתחם את עמדתו של המחנה הקפיטליסטי — כשם שהמערכ עומד תמיד נוכחה בבחננו את זיקת הקומוניזם למדיניותה הלאומית של רוסיה. אין טעם לצפות לכך, כי אנו נגיע לפתרון סופי של בעיה זאת. כל מה שיש באפשרותנו לעשות הוא להניח כי קיימים ניגודים בין הציונות (כלומר — האידיאולוגיה) ובין המחשבה-הסבירה (כלומר — אבן-הבחון המעשית לביצועה של התיאוריה).

השמירה על „הסטטוס-קוו“

מנקודת-מוצא זו נוכל לומר, כי הדרישה המינימאלית של ישראל היא השמירה על „הסטטוס-קוו“ במובן של שמירה על הגבולות הנוכחיים שלה. אולם, לפי המושגים הישראליים, אפילו השמירה על „הסטטוס-קוו“ אין משמעותה ההכרח להשאיר מאחורי הגבולות הנוכחיים. ישראל מטילה היום וטו על כל שינוי מדיני בירדן. הטלת הוטו הזה כשלעצמה (מבלי שנשים לב ליעילותה, כשהיא נפרדת ממדיניותן של מדינות המערב) — פרושה כי ישראל מסיגה את גבולותיה הנוכחיים.

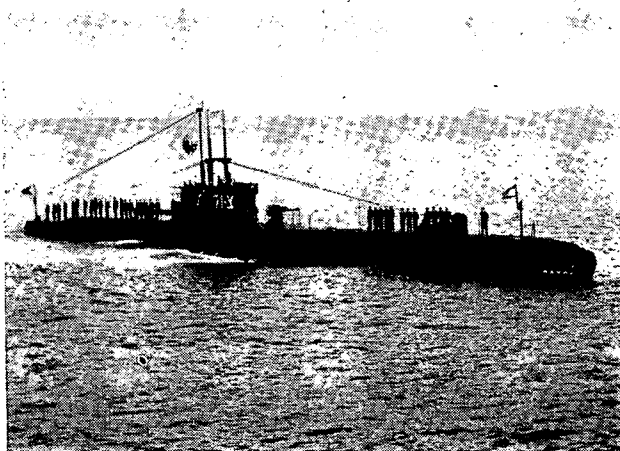
ישראל היא להלום בכיוון סוריה — אם ישירות, דרך הגבול הסורי, או על-ידי התקפת-בזק דרך ה"בקאע" (כלומר, בקעת הלבנון) הדרומי ולאורך דרך-המלך שתורה-דמשק. דבר זה אינו אפשרי במצב הנוכחי, כי ישראל אינה רוצה להזכיר לסוריה את היתרונות שבאיחוד. אולם, אם יקום האיחוד, מקוה ישראל להקל באמצעות התקפה כזאת, את הלחץ נגד העברת מִי־הירדן (לחץ שהוא עתה אפלטוני), וכן היא מקוה אולי להביא לבינאום האזורים החולשים על הכנרת ומקורות הירדן. יתכן, כי היא מתכננת גם, במקרה של כינון האיחוד, להביא במיצר את הממשלה הפדראלית, ולהפגין את חוסר יכולתה, על-ידי הכאת הכוחות הסוריים. הרנח שתשיג ישראל בחזית זו קטן מהרנח שלה בחזיתות האחרות; ביחוד משום שלאחר הקמת האיחוד תופעל החזית הסורית אוטומטית עם החזית המצרית וישראל תוכרח להלחם בשתי חזיתות. במקרה של פריצת הגבול הלבנוני תסתבך ישראל, ללא-ספק, גם עם הכוח הלבנוני המשווין, אשר היא תטעה מאוד אם תקל בו ראש.

★

בסיכומי של דבר, המצב הבין-לאומי והטופוגרפי בירדן מחזק את רוב התנאים אשר יגאל ידין דרש במיוחד את קיומם לשם הצלחת המערכה — וביחוד אם המטרה היא, כפי שאנו חושבים שהנה, יותר לבינאום מאשר לכיבוש.

כוחה הצבאי של ישראל

אם האסטרטגיה של ישראל מציבה לעצמה כמטרה את מקור מות-התורפה בחזיתות הערביות המקיפות אותה, ואת קיום

צוללת ישראלית

המסיבות המתאימות ביותר לכניסה למערכה — הרי פרושו של הדבר, כי לא יתכן שתנסה לבצע התקפת-פתע בוגדנית על מרכזה-הכובד הערבי עצמו. דוגמה לכך היא התקפת-הפתע של יפן על הכוחות האמריקאיים, במקום על הכוחות המערביים החלשים האחרים שבאוקיינוס השקט. אולם, האם לישר-אל כוח צבאי מספיק לשם השגת יזמה באחד משלושת הכיוונים שהזכרנו? כאן המקום להעיר כי העניין אינו מצטמצם צמ בכוח הצבאי בלבד, כי אם מותנה גם ביכולת התיאום בין האמצעי הצבאי והאמצעי הלא-צבאי.

התקפה על סיני — ישראל תהלום — כלומר, תפנה את מלוא כובד מתקפתה — בכיוון סיני. היתרונות של ההצלחה כאן חשובים מאוד, והם: בינאום (תדויל) מתמיד של מבואות עקבה, אם לא תפיסת החופים עצמם הסמוכים למבואות-עקבה; בינאום האזורים המצריים המתמשכים מרפיח אל אבר-עגילה ודרומה בכיוון לים, אם לא תפיסתם; תפיסת עזה באופן סופי, לאחר קבלת חלק מתושביה הנוכחיים. כלומר, מטרת ישראל כאן היא מזיגה של כיבוש, בינאום וחיסול כוחות האויב — על כל הסיבוכים המדיניים והשינוי הרדיקלי בעתיד הערבי שיבואו, בדרך-הטבע, כתוצאה מהצלחה זו. יתרונות ההצלחה בסיני, עולים כמובן, על כל הצלחה אחרת שישראל יכולה להשיג בגבולותיה. אולם בין ישראל וההצלחה בסיני עומד הכוח הערבי החזק ביותר והאמיץ ביותר — הלא הם הכוחות המצריים של הקצ"מ, כוחות המסוגלים בעצמם למגר כל התקפה על סיני ולהעביר את המערכה לתוך שטחה של ישראל עצמה. כנגד המניע להתקפה, בצורת פירותיה של ההצלחה, שקולה כאן הרתיעה מפני הכשלון המוחלט.

התקפה על הגדה המערבית — האם תפנה ישראל בכיוון לגדה המערבית? הנתונים הטופוגרפיים שם מסייעים לישראל, ובמיוחד קווי התחבורה, המתמשכים מצפון לדרום, דבר המאפשר לישראל לנתק את הגדה המערבית מהגדה המזרחית. כן מסייעת לה בכך הישענותה של הגדה המערבית, לצורך קשרי התחבורה שלה עם הגדה המזרחית, על שני גשרים בלבד. יש סבורים, כי הימצאותם של הפליטים בגדה המערבית מהווה גורם מרתיע לישראל; כלומר, שישראל תהסס לצרף את הגדה המערבית, על תושביה הערביים, משום שבכך היא תגדיל את שיעור הערבים בתוך גבולותיה. אולם ישראל מתכננת לירדן מתוך גישה של בינאום ולא מתוך שאיפת כיבוש; או שמתכננת היא, בנוסף לבינאום, לכבוש אך ורק אזורים מסוימים ממנה (מירדן). כן ישנם בידי ישראל אמצעים משלה להגלית הערבים העירוניים — אם תאלץ לכך — מתוך ידיעה, כי עליה לצפות להתנגדות עקשנית ואלימה העולה על כל הניתן לתיאור.

מה עומד בין ישראל לבין נסיונה לכיבוש ירדן? במצב הנוכחי, וכל עוד המשטר הנוכחי מתקיים בירדן, אין לישראל אינטרס להתערב שם. אולם, יתכן כי היא תתערב במקרה של שינוי ה"סטאטוס-קוו" — ואז מי יעמוד בדרכה? הצבא הירדני הוא צבא שאין לזלזל בו, כפי שישראל יודעת זאת היטב, אולם היא כמובן עולה עליו במספר ובציוד; ומי יעמוד בין ישראל לבין הגשמת מטרותיה בירדן? הראים (הכונה לעבד-אנינאצר) הכריז פעמים חוזרות ונשנות, כי קצ"מ תכריז מלחמה על ישראל ברגע שתעבור את הגבול הירדני. אולם דבר זה, בפני עצמו, אינו מהווה אולי גורם-הרתעה מספיק לנוכח עמדת מדינות המערב כלפי ירדן ובמיוחד — עמדת ארה"ב, בריט-ניה וצרפת. מדינות אלה נוטות, על פי רוב, לפתרון של בינאום הגדה המערבית; כלומר — לפתרון המתאים לישראל, אם כי לא בשלמות. רצונן זה של מדינות אלו מתבסס על שאיפתן להקים חץ נוסף בין עמק-הנילוס והמזרח — שכן בינאום הגדה המערבית ירחיק את האיזור בעל האופי הערבי שממערב לירדן מגבולות סיני ועזה.

התקפה על סוריה — האפשרות השלישית העומדת בפני

כוחותיה המזוינים של ישראל

יהא אשר יהא — לישראל כוחות מזוינים שאין לזלזל בהם. כוחה הצבאי של ישראל מתבסס, ביסודו של דבר, על ארגון מיליציוני, ביצורי גבול, כוחות-אוויר.

הצבא הישראלי — שרות-החובה בישראל כולל את כל הגברים מגיל 18 ועד 49 והנשים בגיל 30—18. הגברים משרתים עם הקראם לראשונה לשרות, שנתיים וחצי. הנשים משרתות במשך שנתיים. כן נדרש מכולם להתאמן לאחר השרות — שבועיים בשנה (לקצינים — חודש בשנה). נוסף ליום אחד בכל חודש שכל אחד מבלה עם יחידתו. הצבא הסדיר של ישראל קטן יחסית במספרו, ואינו עולה אולי על 30 אלף. אולם שיטות המילואים מאפשרות לישראל לגייס כ-300 אלף חיילים וחיילות בפחות מ-24 שעות; וגורם זה כשלעצמו מקנה לישראל הזדמנות ליום וללילה ולבצע פעולת-פתע. ישראל מתרכזת בכוחות-היבשה ובחילות-העזר לכוחות-היבשה — באופן שה צבא ממלא את תפקיד הכוחות-המרתיע וכוח-ההלם הראשי. אפשר שתורת-הלחימה הישראלית משקפת בשיטת התקפתה בצורה מפסימלית את התיאוריה הצבאית של המפקד הגרמני גודריאן.

חיל-האוויר — קיימת, כמובן, אוויריה המורכבת ממפציצי „ווטור" וימיה המורכבת משתי צוללות ומספר משחתות וספינות-טורפדו.

רכש — הנשק-הקל של חיל-הרגלים דומה לנשק של כוחות נאט"ו. האוויריה — נשענת על צרפת, בריטניה וגרמניה. הטנקים הכבדים שלהם הם ה„צנטוריונים" הבריטיים; וה-טנקים הבינוניים — AMX הצרפתיים. ישראל קיבלה מצרפת טיל מונחה נ"ט נוסף, מסוג SS-11, שהופיע לראשונה במצעד האחרון, ביום העצמאות הישראלי. מר אל-ביטאר (הכונה לראש ממשלת סוריה) שכח להזכירו בהודעה שמסר אתמול (20 במאי) בענין הנשק המערבי הניתן לישראל. כן שכח הוא להזכיר את מטוסי-הקרב החשוב ביותר שצרפת סיפקה לישראל — אל — הלא הוא מטוס „מיראז' S-III" — והזכיר בטעות כי לישראל מטוסי „סייבר" אמריקאיים.

טילים — הטיל שישראל הודיעה עליו לפני שנתיים — טנחו 50 מיל, והדלק שלו הוא מסוג הדלק המוצק. לא ידוע לנו על התפתחויות שעברו עליו מאז אותה עת. ישראל תקבל את הטיל „האוק" האמריקאי — והדבר יגביר, כמובן, את כוח-ההגנה שלה בחזית המצרית ויתן לה, כתוצאה מכך, אפשרות רבה יותר לחופש פעולה בחזיתות האחרות. ה„האוק" הנו טיל קרקע-אוויר, כלומר נ"מ — ובעת-ובעונה-אחת גם טיל-נגד-טילים, וטנחו 30 מיל.

הנשק הגרעיני של ישראל

אשר לפצצת-אטום — לישראל כור בדימונה שבנגב והוא הכור הראשי בארץ, הפועל להפקת פלוטוניום מאורניום (הפלוטוניום הוא החומר הראשי ליצירת פצצת-אטום). כן ישנו בישראל כור בנחל-שורק, ליצירת מים כבדים — החומר השני הדרוש ליצירת פצצת-האטום. המשקיפים הצבאיים וה-

טכניים מצפים כי ישראל תיצור לעצמה את האפשרויות ליצירת פצצה אחת בשנה החל מ-1968. אם נחשוב הערכה זו כאופטימית לגבינו — כלומר, שהיא דוחה את המועד יותר מכפי שהדבר נכון למעשה — יהיה עלינו לנכות כשנתיים ממועד זה; כלומר, עלינו לקבוע את שנת 1966 כשנה בה תיצר ישראל פצצת-אטום באמצעות כוריה.

האם יכולה ישראל ליצר פצצת-אטום למעשה? אין דבר שימנענה מכך. בידיה הכסף, בידיה המומחים ובידיה סיוע טכני על-ידי צרפת ובלגיה. אולם קשיים אחדים עומדים בדרכה. החשוב ביניהם — חוסר מקום מתאים בתוכה לקיום ניסויים וכן חששותיה מפני תגובת דעת הקהל היהודית, מחוץ לישראל ובתוכה.

המעצמות הגדולות אינן יכולות אולי לעשות מאומה, אלא אם כן יסכימו רוסיה וארה"ב להקפיא את החימוש הגרעיני בעולם — דבר שאינו צפוי בעתיד הקרוב. יתר על כן, קיימת תיאוריה הגורסת כי מציאות פצצת-אטום בישראל עלולה להוות, כשלעצמה, גורם מרתיע לכל התקפה ערבית — כשם שיש מי שסבור, כי אפילו ישיג הצד הערבי פצצת-אטום (למשל, מרוסיה) הרי האיוון האטומי בפני-עצמו יהיה גורם ליציבות בתחום הסכסוך הישראלי-ערבי. יתכן, כי דאגתן של מדינות המערב לירדן קשורה בתכנית הגרעינית של ישראל, למשל אם תבטיח ישראל לחדול מיצור הפצצה, או לדחות את יצורה בתנאי שירדן תבואם.

מציאות של פצצת-אטום בידי ישראל, או קיומו של איוון אטומי, יעבירו את הסכסוך הערבי-ישראלי למישור חדש, אשר יקשה מאוד להתנבא באשר למכלול אפשרויותיו. למי שור זה קשר ישיר במיוחד עם המאבק להחזרת זכויות הערבים בפלסטינה — וזהו יסוד-היסודות שאליו מתכונת האסטרטגיה הישראלית ביצירת הפצצה האטומית.

★

סממאות „האיתור, החרות והסוציאליזם" מניחות קיום עצמי אית שכבר הושגה — כלומר, שאנו נכנסו לשלב שלאחר העצמאות. משמעות זו של „העצמאות" מתבססת על הנחה שקיים כבר „המובן המשפטי של העצמאות" — שרואים את המדינה כעצמאית לכשםפנים אותה הצבאות הזרים.

אולם עצמאותן של מדינות ערב שאינן יכולות להגן על עצמן — כל אחת לבדה — מפני ישראל, היא עצמאות דמיונית שעל הנר — דהיינו, רשומה במסמך ולא במציאות. שכן, למשל, צבאות ישראל וכוחותיה המזוינים היושבים מחוץ לגבולות סוריה שמים לאל כיום — מבחינה עניינית — את עצמאותה של סוריה יותר מאשר שמו הצבאות העצומים של צרפת לאל את עצמאות סוריה, בהיותם בתוך גבולותיה.

האם יתפנו קצינינו בדמשק ובבגדד מעיסוקיהם הרבים כדי להרהר בנושא זה מתוך מבט של מי הרואה הרחק מעבר ליומו ומתכוון לכך? האם שואלים עצמם מדינאי דמשק ובגדד מה ההבדל בין „חשוב" ל„חשוב-יותר", בטרם יאבדו את שעת הכושר?